

İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi Yahut Divan-ı Harb-i Örfî

Bediüzzaman Said Nursî

Mukaddime

Vakta ki hürriyet divanelikle yâd olunurdu; zayıf istibdat tımarhaneyi bana mektep eyledi. Vakta ki itidal, istikamet, irtica ile iltibas olundu; Meşrutiyette şiddetli istibdat, hapishaneyi mektep yaptı.

Ey şu şehadetnamemi temâşâ eden zevat! Lütfen ruh ve hayalinizi misafireten, yeni medeniyete karışmış asabî bir bedevî talebenin hâl-i ihtilâlde olan ceset ve dimağına gönderiniz; tâ tahtie ile hataya düşmeyiniz.

Otuz Bir Mart Hâdisesinde Divan-ı Harb-i Örfî'de dedim ki:

“Ben talebeyim. Onun için her şeyi mizan-ı Şeriatla muvazene ediyorum. Ben milliyetimizi yalnız İslâmiyet biliyorum. Onun için her şeyi de İslâmiyet nokta-i nazarından muhakeme ediyorum.

“Ben hapishane denilen âlem-i berzahın kapısında dururken ve darağacı denilen istasyonda ahirete giden şimendiferi beklerken, cemiyet-i beşeriye-nin gaddarâne hallerini tenkit ederek, değil yalnız sizlere, belki bu zamandaki nev-i benibeşere îrâd ettiğim bir nutuktur. Onun için, ⁽¹⁾يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ⁽¹⁾ sırınca, kabr-i kalpten hakaik çıplak çıktı. Namahrem olan kimseler nazar etmesin. Ahirete kemâl-i iştiyak ile müheyayım. Bu asılanlarla beraber

1. Sırların ortaya çıktığı gün. (Tarık Suresi: 9.)

Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım!

Zira, Şeriat sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir.

gitmeye hazırım. Nasıl ki bir bedevî garaipperest İstanbul'un acâib ve mehasinini işitmiş fakat görmemiş, nasıl kemâl-i hahişle görmeyi arzu eder, ben de ma'rez-i acâib ve garaip olan âlem-i ahireti o hahişle görmek istiyorum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefyetmek, bana ceza değil. Sizin elinizden gelirse, beni vicdanen tâzib ediniz! Ve illâ başka suretle azap, azap değil, benim için bir şandır!

“Bu hükûmet, zaman-ı istibdatta akla husumet ederdi, şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükûmet böyle olursa, yaşasın cünun, yaşasın mevt! Zalimler için de yaşasın Cehennem! Ben zaten bir zemin istiyordum ki, efkârımı onda beyan edeyim. Şimdi bu Divan-ı Harb-i Örfî iyi bir zemin oldu.”⁽²⁾

Bidayetlerde herkesten suâl olunduğu gibi, Divan-ı Harpte bana da suâl ettiler:

“Sen de Şeriatı istemişsin?”

Dedim:

“Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım! Zira, Şeriat sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil.”

Hem de dediler:

“İttihad-ı Muhammedîyeye (asm) dâhil misin?”

Dedim:

“Maaliftihar, en küçük efradındanım. Fakat benim tarif ettiğim vecihle. Ve o ittihaddan olmayan, dinsizlerden başka kimdir, bana gösteriniz.”

İşte o nutku şimdi neşrediyorum. Tâ ki, Meşrutiyeti lekeden ve ehl-i Şeriatı me'yusiyetten ve ehl-i asrı tarih nazarında cehil ve cünundan ve hakikati evham ve şüpheden kurtarayım. İşte başlıyorum. Dedim:

Ey Paşalar, Zabitler!

Hapsimi iktiza eden cinayetlerin(!) icmali:

إِذَا مَحَاسِنِي اللَّاتِي أَدُلُّ بِهَا كَانَتْ ذُنُوبِي فَقُلْ لِي كَيْفَ أَعْتَدُرُ

Yani: Medar-ı iftiharım olan mehasinim şimdi günah sayılıyor. Artık nasıl i'tizar edeyim, mütehayyirim.

Mukaddeme olarak söylüyorum:

2. Birinci ve ikinci baskı (1909-1910) Osmanlıca nüshalarda Üstad Bediüzzaman Hazretleri şunları ifade etmektedir: “İleride gelen sözler Harbiye Nezaretinde feveran etti. Müteferrik zamanlarda, yani nutkun iki sülüsü, mukadder suâllere cevaben İkinci Divan-ı Harpte birden söyledim. Ve suâller kısmı, tahliyemin ikinci gününde Birinci Divan-ı Harp Reisi Hurşit Paşa'ya bir defa ve başkasına mükerreren, masum mahpusları müdafaa için irâd ettim. Ve bir parçasını da başka yerlerinde münakaşa suretinde söyledim.”

Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnad olursa, cezadan korkmaz. Hem de, haksız yere idam olunsam, iki şehid sevabını kazanırım. Zira, başka şehid yarı mükâfatını dünyada nam ve şöhretle mübadele eder.⁽³⁾ Şayet hapiste kalsam, böyle hürriyeti lâfızdan ibaret bulunan gaddar bir hükûmetin en rahat mevkiî hapishane olsa gerektir. Mazlumiyetle ölmek, zalimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır.

Bunu da derim ki:

Siyaseti dinsizliğe alet yapan bazı adamlar, kabahatini setr için başkasını irtica ile ve dini siyasete alet yapmakla itham ederler.⁽⁴⁾ Şimdiki hafiyeler, eskisinden beterdirler. Bunların sadâkatine nasıl itimat olunur? Adalet onların sözlerine nasıl bina olunur?

Hem de, cerbezeyle, insan adalet yaparken zulme düşüyor. Zira insan kusursuz olmaz. Fakat uzun zamanda ve efrad-ı kesîre içinde ve tahallül-ü mehasinle tâdil olunan müteferrik kusurları, cerbeze ile cem edip, bir zaman-ı vâhidde bir şahs-ı vâhiden sudûrunu tevehhüm ederek şedid cezaya müstehak görür. Halbuki bu tarz, bir zulm-ü şediddir. Şimdi gelelim on bir buçuk cinayetlerimin(!) tâdadına: (İHTAR)⁽⁵⁾

BİRİNCİ CİNAYET

Geçen sene, bidayet-i Hürriyette elli-altmış telgraf, umum Şark aşiretlerine Sadaret vasıtasıyla çektim. Meâli şu idi:

“Meşrutiyet ve Kanun-u Esasî işittiğiniz mesele ise hakikî adalet ve meşveret-i şer'iyeden ibarettir. Hüsn-ü telâkki ediniz, muhafazasına çalışınız. Zira dünyevî saadetimiz Meşrutiyettedir ve istibdattan herkesten ziyade biz zarardıyız.”

Her yerden bu telgrafların cevabı müsbet ve güzel olarak geldi. Demek Vilâyat-ı Şarkiyeyi tenbih ettim, gafil bırakmadım; tâ yeni bir istibdat onların gâffetinden istifade etmesin. Neme lâzım demediğimden, cinayet(!) işledim ki, bu mahkemeye girdim.

İKİNCİ CİNAYET

Ayasofya'da, Bayezit'te, Fatih'te, Süleymaniye'de umum ulema ve talebeye hitaben müteaddit nutuklarla, Şeriatın ve müsemma-i Meşrutiyetin münasebet-i hakikiyesini izah ve teşrih ettim; ve mütehakkimâne istibdadın Şeriatla bir münasebeti olmadığını beyan ettim. Şöyle ki:

⁽⁶⁾ سَيِّدُ الْقَوْمِ حَادِمُهُمْ hadisinin sırrıyla, Şeriat âleme gelmiş; tâ istibdadı ve zalimâne tahakkümü mahvetsin.

3. Bu cümle Üstadımızın tashihinden geçen Osmanlıca teksir nüshadan ilâve edilmiştir.
4. 1909 ve 1910 tarihli ilk matbu nüshalarda ve 1950'den sonraki bir Osmanlıca teksir nüshada, bu son cümle yerinde şu cümle yer almaktadır: “Bazı kabahatli adam, kabahatini setr için başkasını jurnal veya buranın hali gibi müdahene eder.”
5. İHTAR: Bu cinayetlerin her biri Divan-ı Harpteki kırk tane evrak-ı perişanımda ve sair şayiatta hatıra gelen suâl-i mukaddere birer cevab-ı icmalidir. [1. ve 2. Baskı Osmanlıca eserden]
6. Kavmin efendisi onlara hizmet edendir. (Keşfü'l-Hafâ, 1:462, hadis no: 1515.)

*İstibdat zulüm
ve tahakkümdür,
Meşrutiyet adalet
ve Şeriattır.
Padişah,
Peygamberimizin
(asm) emrine itaat
etse ve yoluna
gitse halifedir;
biz de ona itaat
edeceğiz.*

Eğer temessül etse, istibdat bir div⁽⁷⁾ ve meşru Meşrutiyet bir manevî Süleyman, Şeriat hâtem-i Süleyman suretine girerdi. Bu hâsiyet-i tesahhüre mâlik olan, hâtem-i Şeriat idi.⁽⁸⁾ Taht-ı medeniyette oturan ve efkâr-ı umumiye denilen Süleyman-ı Meşrutiyetin engüştüne lâyük iken ifrit-i istibdat gasp etmişti.⁽⁹⁾

Herhangi bir nutuk îrâd ettimse, her bir kelimesini, kimsenin bir itirazı varsa, bürhan-ı kat'î ile ispata hazırım.⁽¹⁰⁾ Ve dedim ki:

Asıl, Şeriatın meslek-i hakikîsi, hakikat-i Meşrutiyet-i meşruadır. Demek Meşrutiyeti delâil-i şer'îye ile kabul ettim. Başka medeniyetçiler⁽¹¹⁾ gibi, taklidî ve hilâf-ı Şeriat telâkki etmedim ve Şeriatı rüşvet vermedim. Ve ulema ve Şeriatı Avrupa'nın zünun-u fasidesinden iktidarına göre kurtarmaya çalıştığım, cinayet(!) ettim ki, bu tarz muamelenizi gördüm.

ÜÇÜNCÜ CİNAYET

İstanbul'da yirmi bine yakın hemşehrilerimi, hamal ve gafil ve safdil olduklarından, bazı particiler onları iğfal ile Vilâyat-ı Şarkiyeyi lekedaretmelerinden korktum. Ve hamalların umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları suretle Meşrutiyeti onlara telkin ettim. Şu meâlde:

İstibdat zulüm ve tahakkümdür, Meşrutiyet adalet ve Şeriattır. Padişah, Peygamberimizin (asm) emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir; biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa, Peygambere (asm) tâbi olmayıp zulmedenler, padişah da olsalar, haydutturlar.

Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak silâhıyla cihad edeceğiz. Ve bizi bir cihette teyakkuza ve terakkîye sevk eden hakikî kardeşlerimiz Türklerle ve komşularımızla dost olup el ele vereceğiz.⁽¹²⁾ Zira husumette fenalık var. Husumete vaktimiz yoktur. Hükûmetin işine karışmayacağız. Zira hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz.

İşte o hamalların Avusturya'ya karşı –benim gibi bütün Avrupa'ya karşı– HÂŞİYE⁽¹³⁾ boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkilâne hareketlerinde bu nasihatın tesiri olmuştur. Padişaha karşı irtibatlarını tâdil etmeye ve boykotajlarla Avrupa'ya karşı harb-i iktisadî açmaya sebebiyet verdiğimden, demek cinayet(!) ettim ki, bu belâya düştüm.

7. “div” kelimesi, birinci ve ikinci baskı (1909-1910) Osmanlıca nüshalarda “div-i derende” (yırtıcı ifrit, dev) şeklindedir.

8. Bu son cümle, birinci ve ikinci baskı (1909-1910) Osmanlıca nüshalarda “Bu hâsiyet-i teshîre mâlik olan hâtem, Şeriat idi.” şeklindedir.

9. Bu paragraf 1950'den sonraki Osmanlıca teksir nüshadan alınmıştır.

10. Osmanlıca teksir nüshada “... diye umuma meydan okudum” ifadesi de bulunmaktadır.

11. “medeniyetçiler” kelimesi, ilk baskı (1909-1910) nüshalarda ve 1950'den sonraki Osmanlıca teksir nüshada “müzebzebler” (müteredditler, iki şey arasında bocalayanlar) şeklindedir.

12. Üstadımız daha evvel kendilerinin de tashih ettikleri el yazması Osmanlıca teksir nüshada ise bu cümle şöyledir: “Amma, komşularımız ve bizi teyakkuza ve terakkîye sevk eden Ermenilerle dost olup el ele vereceğiz.” Aynı ifadeler Münazarat'ta da (Yeni Asya Neşriyat, 2007; s. 164.) yer almaktadır.

13. HÂŞİYE: Bediüzzaman'a zurefâdan biri, bir gün, irfanıyla mütenasib bir esvab giymesi lüzumundan bahseder. Müşârünileyh de, “Siz, Avusturya'ya güya boykot yapıyorsunuz; hem onun gönderdiği kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise, bütün Avrupa'ya boykot yapıyorum. Onun için, yalnız memleketimin maddî ve manevî mamulâtını giyiyorum” buyurmuştur.

DÖRDÜNCÜ CİNAYET

Avrupa, bizdeki cehalet ve taassup müsaadesiyle Şeriatı, hâşâ ve kellâ, istibdada müsait zannettiklerinden, nihayet derecede kalben üzölmüşüm. Onların zannını tekzip etmek için, Meşrutiyeti herkesten ziyade Şeriat namına alkışladım. Lâkin, yine korktum ki; başka bir istibdat tekrar o zanni tasdik eder diye, ne kadar kuvvetim varsa Ayasofya Camiinde mebusana hitaben feryat ettim ve söyledim ki: Meşrutiyeti meşruiyet ünvanıyla telâkki ve telkin ediniz. Tâ yeni ve gizli ve dinsiz bir istibdat, pis eliyle o mübareği ağrazına siper etmekle lekedâr etmesin.

Hürriyeti âdâb-ı Şeriatla takyid ediniz. Zira cahil efrad ve avâm-ı nâs, kayıtsız hür olsa, şartsız tam serbest olsa, sefih ve itaatsiz olur.

Adalet namazında kıbleniz dört mezhep olsun. Tâ ki namaz sahih ola. Zira hakaik-ı Meşrutiyetin sarahaten ve zımmen ve iznen dört mezhepten istihracı mümkün olduğunu dava ettim.

Ben ki bir âdi talebeyim, ulemaya farz-ı ayn olan bir vazifeyi omuzuma aldım, demek cinayet(!) ettim ki, bu tokadı yedim.

BEŞİNCİ CİNAYET

Gazeteler, iki kıyas-ı fasid cihetiyle ve haysiyet kırıcı bir neşriyatla ahlâk-ı İslâmiyeyi sarstılar ve efkâr-ı umumiyeyi perişan ettiler. Ben de gazetelerde onları reddeden makaleler neşrettim. Dedim ki:

Ey Gazeteciler!

Edipler edepli olmalı; hem de, edeb-i İslâmiye ile müteeddib olmalı. Ve onların sözleri, kalb-i umûmî-i müşterek-i milletten bitarafâne çıkmalı. Ve matbuat nizamnamesini vicdanınızdaki hiss-i diyanet ve niyet-i hâlise tanzim etmeli.

Halbuki, siz iki kıyas-ı fasid ile, yani taşrayı İstanbul'a ve İstanbul'u Avrupa'ya kıyas ederek efkâr-ı umumiyeyi bataklığa düşürdünüz ve şahsî garazları ve fikr-i intikamı uyandırdınız. Zira elifba okumayan çocuğa felsefe-i tabiiye dersi verilmez. Ve erkeğe tiyatrocü karı libası yakışmaz. Ve Avrupa'nın hissiyatı İstanbul'da tatbik olunmaz. Akvamın ihtilâfı, mekânların ve aktârın tehalüfü, zamanların ve asırların ihtilâfı gibidir. Birisinin libası, ötekinin endamına gelmez.

Demek Fransız Büyük İhtilâli bize tamamen hareket düsturu olamaz. Yanlışlık tatbik-i nazariyat ve muktezâ-yı hali düşünmemekten çıkar.

Ben ki ümmî bir köylüyüm, böyle cerbezeli ve mugalâtalı ve ağrazlı muharrirlere nasihat ettim, demek cinayet(!) işledim.

ALTINCI CİNAYET

Kaç defa büyük içtimalarda heyecanları hissettim. Korktum ki, avâm-ı nâs, siyasete karışmakla asayişî ihlâl etsinler. Türkçeyi yeni öğrenen köylü bir talebenin lisanına yakışacak lâfızlarla heyecanı teskin ettim. Ezcümle, Bayezit'te talebenin içtimaında ve Ayasofya mevlidinde ve Ferah Tiyatrosundaki heyecana yetiştim. Bir derece heyecanı teskin ettim. Yoksa bir fırına daha olacaktı.

*Edipler edepli
olmalı; hem de,
edeb-i İslâmiye ile
müteeddib olmalı.
Ve onların sözleri,
kalb-i umûmî-i
müşterek-i
milletten
bitarafâne çıkmalı.*

*Hiçbir mü'min
ve fedakâr asker
-zabit olsun,
nefer olsun- hariç
değil ki tâ intisaba
lüzum kalsın.*

Ben ki bedevî bir adamım, medenîlerin entrikalarını bildiğim halde işlerine karıştım, demek cinayet(!) ettim.

YEDİNCİ CİNAYET

İşittim, İttihad-ı Muhammedî (asm) namıyla bir cemiyet teşekkül etmiş. Nihayet derecede korktum ki, bu ism-i mübareğin altında bazılarının bir yanlış hareketi meydana gelsin.

Sonra işittim, bu ism-i mübareği bazı mübarek zevat (Süheyl Paşa ve Şeyh Sadık gibi zatlar) daha basit ve sırf ibadete ve sünnet-i seniye teba-yete nakletmişler. Ve o siyasî cemiyetten kat-ı alâka ettiler, siyasete karışmayacaklar.

Lâkin, tekrar korktum, dedim: “Bu isim umumun hakkıdır, tahsis ve tahdit kabul etmez.” Ben, nasıl ki dindar müteaddit cemiyete bir cihetle mensubum, zira maksatlarını bir gördüm; kezalik, o ism-i mübareğe intisap ettim. Lâkin tarif ettiğim vecihle ki, işte bu tarifi ceridelerde neşretmiştim...

...

Ben ki âdi bir adamım, böyle meclis-i mebusan ve âyan ve vükelânın en mühim vazifelerini düşündürecek bir emri uhdeme aldım, demek cinayet(!) ettim.

SEKİZİNCİ CİNAYET

Ben işittim ki, askerler bazı cemiyetlere intisap ediyorlar. Yeniçerilerin hâdise-i müthişesi hatırıma geldi, gayet telâş ettim. Bir gazetede yazdım ki:

“Şimdi en mukaddes cemiyet, ehl-i iman askerlerin cemiyetidir ki, umum mü'min ve fedakâr askerlerin mesleğine girenler, neferden seraskere kadar dâhildir. Zira ittihad, uhuvvet, itaat, muhabbet ve i'lâ-yı kelimetullah dünyanın en mukaddes cemiyetinin maksadıdır. Umum mü'min askerler, tamamıyla bu maksada mazhardırlar. Askerler merkezdir; millet ve cemiyet onlara intisap etmek lâzımdır. Sair cemiyetler, milleti asker gibi mazhar-ı muhabbet ve uhuvvet etmek içindir.

“Amma ittihad-ı Muhammedî (asm) ki, umum mü'minlere şâmildir, cemiyet ve fırka değildir. Merkezi ve saff-ı evveli gaziler, şehidler, âlimler, mürsidler teşkil ediyor. Hiçbir mü'min ve fedakâr asker -zabit olsun, nefer olsun- hariç değil ki tâ intisaba lüzum kalsın. Lâkin, bazı cemiyet-i hayriye, kendine 'İttihad-ı Muhammedî' diyebilir; buna karışmam.”

Ben ki âdi bir talebeyim, böyle büyük ulemanın vazifelerini gasp ettim, demek cinayet(!) ettim.

DOKUZUNCU CİNAYET

Martın otuz birinci günündeki dehşetli hareketi iki-üç dakika uzaktan temâşâ ettim. Müteaddit metalibi işittim. Fakat, yedi renk sür'atle çevrilirse yalnız beyaz görüldüğü gibi, o ayrı ayrı matlaplardaki fesâdâtı binden bire indiren ve avâmı anarşilikten kurtaran ve efrad elinde kalan umum siyaseti mu'cize gibi muhafaza eden lâfz-ı Şeriat yalnız görüldü. Anladım, iş fena; itaat muhtel, nasihat tesirsizdir. Yoksa, her vakit gibi, yine o ateşin söndürülmesine teşebbüs edecektim. Fakat avâm çok, bizim hemşehriler gafil ve safdil,

ben de bir şöhret-i kâzibe ile görünüyorum. Üç dakikadan sonra çekildim. Bakırköy'üne gittim; tâ beni tanıyanlar karışmasınlar. Rast gelenlere de karışmamak tavsiye ettim. Eğer zerre miktar dahlim olsa idi; zaten elbisem beni ilân ediyor, istemediğim bir şöhret de beni herkese gösteriyordu; bu işte pek büyük görünecektim. Belki Ayastafanos'a kadar, tek başıma olsun, Hareket Ordusuna karşı mukabele ederek, ispat-ı vücut edecektim, merdâne ölecektim. O vakit dahlim bedihî olurdu, tahkike lüzum kalmazdı...

...

“Ey Askerler!

“Zabitleriniz bir günahla nefislerine zulmediyorlarsa, siz o itaatsizlikle otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon nüfus-u İslâmiyenin haklarına bir nevi zulmediyorsunuz. Zira, umum İslâm ve Osmanlıların haysiyet, saadet ve bayrak-ı tevhidi, bu zamanda bir cihette sizin itaatinizle kâimdir. Hem de, Şeriat istiyorsunuz; fakat itaatsizlikle Şeriata muhalefet ediyorsunuz.”

Ben onların hareketini ve şecaatlerini okşadım. Zira, efkâr-ı umumiyenin yalancı tercümanı olan gazeteler, nazarımıza hareketlerini meşru göstermişlerdi. Ben de takdirle beraber nasihatimi bir derece tesir ettirdim. İsyanı bir derece bastırdım. Yoksa böyle âsân olmazdı.

Ben ki, bilfiil tumarhaneyi ziyaret etmiş bir adamım, “Neme lâzım, böyle işleri akıllılar düşünsün” demediğimden, cinayet(!) ettim.

ONUNCU CİNAYET

Harbîye Nezaretindeki askerler içine Cuma günü ulema ile beraber gittim. Gayet müessir nutuklarla sekiz tabur askeri itaate getirdim. Nasihatlerim tesirini sonradan gösterdi.

İşte nutkun sureti:

“Ey Asâkir-i Muvahhidin!

“Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâm'ın namusu ve haysiyeti ve saadeti ve bayrak-ı tevhidi, bir cihette sizin itaatinize vabestedir. Sizin zabitleriniz bir günah ile kendi nefisine zulmetse, siz bu itaatsizlikle üç yüz milyon İslâm'a zarar ediyorsunuz. Zira, bu itaatsizlikle uhuvvet-i İslâmiyeyi tehlikeye atıyorsunuz. Biliniz ki, asker ocağı cesim ve muntazam bir fabrikaya benzer. Bir çark itaatsizlik etse bütün fabrika herc ü merc olur. Asker neferatı siyasete karışmaz; Yeniçeriler şahittir.

“Siz, ‘Şeriat’ dersiniz; halbuki Şeriata muhalefet ediyorsunuz ve lekedar ediyorsunuz. Şeriatla, Kur'an'la, hadisle, hikmetle, tecrübeyle sabittir ki; sağlam, dindar, hakperest ulü'l-emre itaat farzdır. Sizin ulü'l-emriniz, üstadınız, zabitlerinizdir. Nasıl ki mahir mühendis, hazık tabip bir cihette günahkâr olsalar, tıp ve hendeselerine zarar vermez; kezalik, münevverü'l-efkâr ve fenn-i harbe âşinâ mektepli, hamiyetli, mü'min zabitlerinizin –ki her biri belki bine mukabildir– bir cüz'î nâmeşru hareketi için itaatinize halel vermekle Osmanlılara ve İslâmlara zulmetmeyiniz. Zira, itaatsizlik yalnız bir zulüm değil, milyonlarca nüfusun hakkına bir nevi tecavüz demektir...”

...

Ben onların hareketini ve şecaatlerini okşadım. Zira, efkâr-ı umumiyenin yalancı tercümanı olan gazeteler, nazarımıza hareketlerini meşru göstermişlerdi.

Şimdiki
sivrisinekler beni
cebir ile değil,
muhabbetle
kendilerine
müttefik
edebilirler.
Bir buçuk
senedir burada
memleketimin
neşr-i maarifi için
çalışıyorum.

“Elhâsıl, Fahr-i Âlemin fermanını size tebliğ ediyorum ki, itaat farzdır; zabitlerinize isyan etmeyiniz. Yaşasın askerler! Yaşasın meşruta-i meşrua!”

Demek ki ben, bu kadar âlim varken böyle mühim vazifeleri deruhte ettiğimden, cinayet(!) ettim.

ON BİRİNCİ CİNAYET

Ben Vilâyat-ı Şarkiyede aşiretlerin hâl-i perişanlığını görüyordum. Anladım ki dünyevî bir saadetimiz, bir cihetle fûnun-u cedide-i medeniye ile olacak. O fûnunun da gayr-i müteaffin bir mecrâ ulema ve bir menbaı da medreseler olmak lâzımdır; tâ ulema-i din, fûnun ile ünsiyet peyda etsin. Zira, o vilâyatta nimbadevî vatandaşların zimam-ı ihtiyârı ulema elindedir.

Ve o sâikle Dersaadet'e geldim. Saadet tevehhümüyle, o vakitte şimdi münkasım olmuş, şiddetlenmiş olan istibdatlar merhum sultan-ı mahlûa isnad edildiği halde, onun zaptiye nâzırı ile bana verdiği maaş ve ihsan-ı şahanesini kabul etmedim, reddettim. Hata ettim; fakat o hatam, medrese ilmi ile dünya malını isteyenlerin yanlışlarını göstermekle, hayır oldu. Ak-ılımı feda ettim, hürriyetimi terk etmedim. O şefkatli sultana boyun eğmedim, şahsî menfaatimi terk ettim.

Şimdiki sivrisinekler beni cebir ile değil, muhabbetle kendilerine müttefik edebilirler. Bir buçuk senedir burada memleketimin neşr-i maarifi için çalışıyorum. İstanbul'un ekserisi bunu bilir.

Ben ki bir hamalın oğluyum; bu kadar dünya bana müyesser iken, kendi nefsimi hamal oğulluğundan ve fakr-ı halden çıkarmadım. Ve dünya ile kökleşemediğim ve en sevdiğim mevki olan Vilâyat-ı Şarkiyenin yüksek dağlarını terk etmekle, millet için tımarhaneye, tevkifhaneye ve Meşrutiyet zamanında işkenceli hapishaneye düşmeme sebebiyet veren öyle umûrlara teşebbüs etmekle, büyük bir cinayet(!) eyledim ki, bu dehşetli mahkemeye girdim.

YARI CİNAYET

Şöyle ki: Daire-i İslâm'ın merkezi ve rabitası olan nokta-i hilâfeti elinden kaçırmamak fikriyle; ve sabık sultan merhum Abdülhamid Han Hazretleri, sabık içtimâi kusurâtını derk ile nedamet ederek kabul-ü nasihate istidat kesbetmiş zannıyla; ve “Aslâh tarîk musalâhadır” mülâhazasıyla, şimdiki en çok ağraz ve infialâta mebde ve tohum olan bu vukua gelen şiddet suretini daha ahsen surette düşündüğümünden, merhum sultan-ı sabıka ceride lisaniyle söyledim ki:

“Münhasif Yıldız'ı dârülfûnun et; tâ Süreyya kadar a'lâ olsun. Ve oraya seyyahlar, zebaniler yerine, ehl-i hakikat melâike-i rahmeti yerleştire; tâ Cennet gibi olsun. Ve Yıldız'daki, milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş hastalığı olan cehaletini tedavi için büyük dinî dârülfûnunlara sarf ile millete iade et. Ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimat et. Zira, senin şahane idarene millet mütekeffildir. Bu ömürden sonra, sırf ahireti düşünmek lâzım. Dünya seni terk etmeden evvel, sen dünyayı terk et. Zekâtü'l-ömrü, ömr-ü sâni⁽¹⁴⁾ yolunda sarf eyle.

14. “ömr-ü sâni” terkibi, Osmanlıca me'haz nüshalarında «ömr-ü sâni» (ikinci ömür) şeklinde okunabildiği gibi, “Ömer-i Sâni” (İkinci Ömer) olarak da okunabilmektedir. Üstadımızın

“Şimdi muvazene edelim: Yıldız eğlence yeri olmalı veya dârülfünun olmalı; ve içinde seyyahlar gezmeli veya ulema tedris etmeli; ve gasp edilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı! Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükmetsin!”

Ben ki bir gedayım; bir büyük padişaha nasihat ettim; demek yarı cinayet(!) ettim.

Cinayetin(!) öteki yarısını söylemek zamanı gelmedi. HÂŞİYE (15)

...

Ey Paşalar, Zabitler!

Bu on bir buçuk cinayetin(!) şahitleri binlerle adamdır. Belki bazılarında İstanbul'un yarısı şahittir. Bu on bir buçuk cinayetin(!) cezasına rıza ile beraber, on bir buçuk suâlime de cevap isterim.

İşte bu seyyiatıma(!) bedel bir hasenem de var, söyleyeceğim:

Herkesin şevkini kıran ve neşesini kaçırın ve ağrazlar ve taraftarlıklar hissini uyandıran ve sebep-i tefrika olan ırkçılık, cemiyât-ı akvamiyeyi⁽¹⁶⁾ teşkiline sebebiyet veren ve ismi Meşrutiyet ve manası istibdat olan ve İttihad ve Terakkî ismini de lekedar eden buradaki şube-i müstebidâneye muhalefet ettim.

Herkesin bir fikri var. Ben de hürüm, selâmet-i vatan için bir fikrim var. İşte: Sulh-u umûmî, aff-ı umûmî ve ref'-i imtiyaz lâzım; tâ ki biri, bir imtiyaz ile başkasına haşerat nazarıyla bakmakla nifak çıkmasın.

Fahrolmasın, derim: Biz ki hakikî Müslümanız; aldanırız, fakat aldatmayız. Bir hayat için yalana tenezzül etmeyiz. Zira biliyoruz ki, *إِنَّمَا الْحِيلَةُ*

فِي تَرْكِ الْحَيْلِ⁽¹⁷⁾

Fakat meşru hakikî Meşrutiyetin müsemmasına ahd ü peyman ettiğimden, istibdat ne şekilde olursa olsun, Meşrutiyet libası giysin ve ismini takın, rast gelsem sille vuracağım.

Fikrimce, Meşrutiyetin düşmanı, Meşrutiyeti gaddar, çirkin ve hilâf-ı Şeriat göstermekle meşveretin de düşmanlarını çok edenlerdir. “Tebeddül-ü esma ile hakaik tebeddül etmez.”

...

Hakkın hatırını kırmayacağım, hakikati söyleyeceğim. Zira, hakkın hatırı âlidir; hiçbir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılınsın, yalnız hak sağ olsun. Şöyle ki:

sağlığında tab edilen gerek yeni yazı D. H. Örfi, gerekse de T. Hayat nüshalarında “ömr-ü sanî (ikinci ömür)” şeklinde kaydedilmiştir. Bununla beraber Bediüzzaman Hazretlerinin, Volkan'daki bir makalesinde, yine Sultan Abdülhamid'e hitaben “Sen zekâtü'l-ömrü, Ömer-i Sani'nin mesleğinde sarf et; tâ ki Meşrutiyet riyasetine lâzım ve biatın manası olan teveccüh-ü umumiyeyi kazanasın.” dediği de vâkidir. (Bknz: A.g.e 54. sayfa.) [Nâşirler]

15 HÂŞİYE: O yarının zamanı, on beş sene sonra, yirmi sekiz senedir müellifin sebep-i hapsi olan Sirâcü'n-Nur'un âhîrindeki bahse bakınız; tam o yarı cinayeti bileceksiniz.

16. *nüşba farkı*: cemiyât-ı avâmiye

17. Gerçek hile, hileleri terk etmektedir.

Herkesin bir fikri var. Ben de hürüm, selâmet-i vatan için bir fikrim var. İşte: Sulh-u umûmî, aff-ı umûmî ve ref'-i imtiyaz lâzım; tâ ki biri, bir imtiyaz ile başkasına haşerat nazarıyla bakmakla nifak çıkmasın.

Bu metalib-i seb'ada, nasıl ki yedi renk çevrilse yalnız beyaz görünür, bunda da yalnız ziyâ-yı Şeriat-ı beyza tecellî etti. Zira fesadın önüne set çakti.

Otuz Bir Mart Hâdisesi denilen o sâika ve müthiş fırtına, esbab-ı adide tahtında öyle bir istidad-ı tabiîyi müheyya etmişti ki, neticesi herc ü merc olduğu halde, min indillâh, ehl-i kıyamın lisanına daima mu'cizesini gösteren ism-i Şeriat geldi. O fırtınayı gayet hafif geçirdiğinden nisanın nısfından sonraki gazeteleri indillâh mahkûm ediyor. Zira, o hâdiseye sebebiyet veren yedi mesele ve onunla beraber yedi hal nazar-ı mütalâaya alınsa, hakikat tezahür eder. Onlar da bunlardır:

1. Yüzde doksanı İttihad ve Terakkî'nin aleyhinde, hem onların tahakkümü ve istibdadı aleyhinde bir hareket idi.
2. Fırkaların meydan-ı münakaşatı olan vükelâyı tebdil idi.
3. Sultan-ı mazlumunu sukut-u musammemden kurtarmaktı.
4. Hissiyat-ı askeriye'nin ve âdâb-ı dindâranelerinin muhalif telkinatın önüne set olmaktı.
5. Pek çok büyütülen Hasan Fehmi Bey'in kâtilini meydana çıkarmaktı.
6. Kadro haricine çıkarları ve alay zabitlerini mağdur etmemekti.
7. Hürriyeti, sefahete şumulünü men ve âdâb-ı Şeriatla tahdit ve avâmın siyaset-i şer'î bildikleri yalnız kısas ve kat-ı yed haddini icra idi.

Fakat zemin bataklık ve dam ve plân serilmişti. Mukaddes olan itaat-i askeriye feda edildi. Üssü'l-esas esbab, fırkaların taraftarâne ve garazkârâne münakaşatı ve gazetelerin belâgat yerine mübalâğat ve yalan ve ifratperverâne keşmekeşleri idi.

Bu metalib-i seb'ada, nasıl ki yedi renk çevrilse yalnız beyaz görünür, bunda da yalnız ziyâ-yı Şeriat-ı beyza tecellî etti. Zira fesadın önüne set çakti. Hem de mukaddimedeki hakikat düşünülse, her yerinde Şeriatın ism-i mübareğinin mu'cizesi görünür.

...

Ey Paşalar, Zabitler!

Cinayetlerime(!) ceza ve şimdi suâllerime de cevap isterim. ^{HÂŞİYE (18)} İslâmiyet ise, insanîyet-i kübra; ve Şeriat ise, medenîyet-i fuzlâ (en faziletli) olduğundan, âlem-i İslâmiyet, medine-i fâzıla-i Eflâtuniye olmaya sezadır.

Birinci Suâl: Gazetelerin aldatmalarıyla meşru bilerek buradaki görenek ve âdete binaen cereyan-ı umûmîye kapılan safdillerin cezası nedir?

İkinci Suâl: Bir insan yılan suretine girse, yahut bir velî haydut kıyafetine girse, veyahut Meşrutîyet istibdat şekline girse, ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki, hakikaten onlar yilandırlar, haydutturlar ve istibdatlırlar.

Üçüncü Suâl: Acaba, müstebit yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddit şahıslar müstebit olmaz mı? Bence, kuvvet kanunda olmalı. Yoksa istibdat münkasım olmuş olur ve komitecilikle tam şiddetlenir.

Dördüncü Suâl: Bir masumu idam etmek mi, yoksa on caniyi affetmek mi daha zarardır?

Beşinci Suâl: Maddî tazyikler, ehl-i meslek ve fikre galebe etmediği gibi, daha ziyade nifak ve tefrika vermez mi?

Altıncı Suâl: Bir maden-i hayat-ı içtimaiyemiz olan ittihad-ı millet, ref'-i imtiyazdan başka ne ile olur?

Yedinci Suâl: Müsâvâtı ihlâl ve yalnız bazılara tahsis ve hakların da kanunu tamamıyla tatbik etmek, zâhiren adalet iken, bir cihette acaba müsâvâtsızlıkla zulüm ve garaz olmaz mı? Hem de tebrie ve tahliye ile masumiyetleri tebeyyün eden ekser mahpusînin, belki yüzde sekseni masum iken, acaba ekseriyet nokta-i nazarında bu hal hükümferma olsa, garaz ve fikr-i intikam olmaz mı? Divan-ı Harbe diyeceğim yok, ihbar edenler düşünsünler.

Sekizinci Suâl: Bir fırka kendisine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas nokta-i asabiyesine daima dokundura dokundura zorla herkesi Meşrutiyete muhalif gibi gösterse ve herkes de onların kendilerine taktığı ism-i Meşrutiyet altında olan muannid istibdada ilişmişse, acaba kabahat kimdedir?

Dokuzuncu Suâl: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese ibahe etse, sonra da zayıat vuku bulsa kabahat kimdedir?

Onuncu Suâl: Fikir ve söz hürriyeti verilse, sonra da muaheze olunsa, acaba biçare milleti ateşe atmak için bir plân olmaz mı? Böyle olmasaydı, başka bahaneyle mevki-i tatbik konulacağı hayale gelmez miydi?

On Birinci Suâl: Herkes Meşrutiyete yemin ediyor. Halbuki, ya müsemma-i Meşrutiyete kendi muhalif veya muhalefet edenlere karşı sükût etse, acaba kefareti yemin vermek lâzım gelmez mi? Ve millet yalancı olmaz mı? Ve masum olan efkâr-ı umumiye yalancı, bunak ve gayr-i mümeyyiz addolunmaz mı?

Elhâsıl: Şedid bir istibdat ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hükümfermadır. Güya istibdat ve hafiyelik tenâsüh etmiş. Ve maksat da Sultan Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş. Belki, hafif ve az istibdadı, şiddetli ve kesretli yapmaktır!

Yarım Suâl: Nazik ve zayıf bir vücut ki, sivrisineklerin ve arıların ısırmasına tahammül edemediği için, gayet telâş ve zahmetle onları def'e çalışırken, biri çıksa dese ki: "Maksadı sivrisinekleri, arıları def etmek değil, belki büyük aslanı ikaz edip kendine musallat etmek ister." Acaba böyle demekle hangi ahmağı kandıracaktır?

Suâlin diğer yarısı çıkmaya izin yoktur.

Ey Paşalar, Zabitler!

Bütün kuvvetimle derim ki:

Gazetelerde neşrettiğim umum makâlâtımdaki umum hakaikta nihayet derecede musırrım. Şayet zaman-ı mazi cânibinden, Asr-ı Saadet mahkemesinden adaletname-i Şeriatla davet olunsam, neşrettiğim hakaiki aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa o zamanın ilcaatının modasına göre bir libas giydireceğim.

Şayet müstakbel tarafından üç yüz sene sonraki tenkidat-ı ukalâ mahkemesinden tarih celbnamesiyle celbolunsam, yine bu hakikatleri, tevessü

Güya istibdat ve hafiyelik tenâsüh etmiş. Ve maksat da Sultan Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş. Belki, hafif ve az istibdadı, şiddetli ve kesretli yapmaktır!

Kırk yedi sene
evvel tımarhane
hükmündeki
mahkeme-i
zalimânede
aldığım dersi,
şimdi bu
gaddarâne
hâzır mektepte
imtihan verdim;
iki şehadetname
aldım.

ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber, taze olarak orada da göstereceğim. **HÂŞİYE** (19)

Demek, hakikat tahavvül etmez, hakikat haktır; ⁽²⁰⁾ **الْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلَى عَلَيْهِ**. Millet uyanmış; mugalâta ve cerbezeyle iğfal olursa da, devam etmeyecektir. Hakikat telâkki olunan hayalin ömrü kısadır. Feveran eden efkâr-ı umumiye ile o aldatmalar ve mugalâtalar dağılacaktır ve hakikat meydana çıkacaktır, inşaallah.

پَسْ كُنْمُ جُنْ زِيرْ كَانْرَا اَيْنَ بَسْ اَسْتْ
بَانْگِ دِهْ كَرْدَمْ اَكْرَ دَرِ دِهْ كَسْنِ اَسْتْ⁽²¹⁾

Sizin işkenceli hapisshanenizin hali: Zaman müthiş, mekân muvahhiş, mahpusîn mütevahhiş, gazeteler mürcif, efkâr müşevveş, kalpler hazin, vicdanlar müteessir ve me'yus, bidayet-i halde memurlar şematetli, nöbetçiler müz'ic olmakla beraber, vicdanım beni tâzib etmediği için, o hal bana eğlence gibiydi. Musibetlerin tenevvüü, musikinin nağmelerinin tenevvüü gibi bana geliyordu.

Hem de geçen sene tımarhanede tahsil ettiğim dersi, şimdi bu mektepte itmam ettim. Yani, kırk yedi sene evvel tımarhane hükmündeki mahkeme-i zalimânede aldığım dersi, şimdi bu gaddarâne hâzır mektepte imtihan verdim; iki şehadetname aldım.⁽²²⁾ Musibet zamanının uzunluğundan, uzun dersler gördüm. Dünyanın ruhanî lezzeti olan hüzn-ü masumâne ve mazlumânenen, zayıfa şefkat ve gadre şiddet-i nefret dersini aldım.

Ümidim kavîdir ki, çok masumların kalplerinden hararet-i hüznle tebahhur eden “ay,” “vay” ve “ah”lar rahmetli bir bulut teşkil edecektir. Ve âlem-i İslâm'da yeni yeni İslâm devletlerinin teşekkülleriyle o rahmetli bulut teşekküle başlamıştır.

İstîrad olarak bir lâtife söyleyeceğim: Böyle ciddiyat esnasında lâtife söylemekten maksadım, dünyaya bir mel'abe nazarıyla baktığımı îmâ ve işarettir. Zaten şuunat-ı dünya satranç oyununa benzer. Ben geçen sene ‘garibüzzaman’ idim. Sonra ‘bediüzzaman’ oldum. Şimdi de ‘bid’atüzzaman’ oldum. İstanbul’a da şeamet oldum. O da bana şeametli oldu. Beni satında kabul etmez, batnına geçirmek istiyor. Bahusus mart ve mayıs müstebit aylardır. Martı kadro haricine çıkarmalı, mayısı da tekâüd etmeli; tâ muvazene-i malî husule gelsin. Çıkılmayacak yola sapılmış bir işarettir. Elhâsıl, ya ben İstanbul’da kalacağım; yahut bu iki ay gitmeyecekse, ben veda edeceğim...

19 **HÂŞİYE:** Şimdi kırk yedi senedeki dehşetli mahkemelerimde, aynen on bir buçuk cina-yetleri ve on bir buçuk suâllerimi o Divan-ı Harb-i Örfî’deki gibi tekrar ediyorum.
20. Hak yücedir ve hiçbir şey ondan daha yüce değildir. (Keşfü'l-Hafâ, 1:127, hadis no: 362.)
21. Akıllı olanlara bu dediklerim yeterlidir. Ben köyü çağırırım, eğer köyde kimseler varsa.
22. Bu son cümle Osmanlıca teksir nüshadan alınmıştır.